

במזל... קשת

מאת: אבי אלנתן

שמות החודשים הובאו מבבל ע"י שבי הגולה (תלמוד בבלי, רה"ש א') וניטעו בלוח העיברי. כסלו רומז בשפה האשורית למזל החודש- קשת.

בחודש זה ניצב מזל קשת בשמים ונקשר בקורות החודש. הקשת היא כלי נישקו של אוריון, הצייד הענק מבוויטיה. אוריון, במיתולוגיה היוונית, נידון למיתה בידי אבי האלים זאוס על כי הסתבך בפרשת אהבים עם אאוס- היא אלת השחר. לאחר מותו נקבע אוריון בדמות כוכב בשמים. שמו העיברי הוא כסיל- המוביל במקורות אל קבוצת כוכבים "עשה כימה וכסיל" (עמוס א', 8). "עשה עש וכימה ורימה" (איוב ט', 9), קבוצת הכוכבים, אוריון, מונה 136 כוכבים.

הקשת היתה כלי נשק בידי הגיבורים "קשת גיבורים חתים" (שמו"א, ב, 4), "ללמד בני יהודה קשת" (שמו"א, ב, 18), בני יהודה נזקקו ללמידה אך גיבורי החייל בין שבטי ישראל באו מבנימין "מחלב גיבורים- קשת יהונתן לא נשוג אחור" (שמו"ב, א, 2)

נמרוד היה "גיבור צייד לפני ה'" (בראשית י', 9) ובאגדות עבריות נדמה אוריון לנמרוד. גם בכרוניקות פרסיות מכונה אוריון בשם- נמרוד.

לדברי חז"ל כל מזל היה ממונה על אומה- עקרב לישמעאל, גדי לפלישתים, בתולה או מאזניים- לאדום, קשת- לפרס (רבנו בחיי, דברים פרשת וילך, ל"א, 16).

המזלות נקשרו גם לדמויות, גיבורי התרבות, במקורותינו: מזל גדי- יעקב, מזל דלי- משה, מזל עקרב- יחזקאל "וראה

מזל קשת בטבת וראה חסד יוסף שנאמר בו: ותשב באיתן קשתו" (אוצר המדרשים, אסתר עמ' 53).

בני בנימין, אחי יוסף, היו "אנשים גיבורי חייל דורכי קשת ומרבים בנים ובני בנים" (דבה"א ה', 18).

בעונה זו עולה ברקיע הקשת בענן. תלמוד בבלי (חגיגה י"ד ע"ב) מספר על ר' יהושע ור' יוסי הכהן שהיו מהלכים בדרך בחודש תמוז ודרשו במעשה המרכבה: "נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן, והיו מלאכי השרת מתקבצים ובאין לשמוע. כבני אדם שמתקבצים ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה". קשת בענן בתמוז היה כעין נס, בחודש כסלו- בדרך הטבע.

בריאית המזלות מסמלת גם את גלגל חייו של האדם. מזל עקרב מסמל את הגיהנום לאדם החוטא ואילו מזל קשת "כיון שירד לגיהנום וסבל דינו מכפרין לו כל עוונותיו וזורקין אותו מגיהנום כחץ מן הקשת", מזל גדי- כיון שעלה מגיהנום- מרקד כגדי. (פסיקתא רבתי, הוספה ב', ד"ה ויהי ערב).

הקשת נקשרת לדברי חז"ל גם לאברי גוף האדם. קשת היא אמתו- בריתו של אדם שנאמר "ותשב באיתן קשתו". על שם שהזרע יורה כחץ (רש"י, בראשית מ"ט, 24).

מזל קשת נקשר לגיבורי החודש החשמונאים "ללמד בני יהודה קשת"- בניצחון המכבים על היוונים.

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים | בלוח השנה העברי | עורך: מאיר כהן

מלכה חשמונאית

מאת: מאיר כהן

תשע שנים ארכה מלכותה של המלכה לבית חשמונאי. תשע שנים בהם "קנתה את לב העם לאהבה אותה" (יוספוס, מלחמות א', 5).

עשרים ושמונה שנים היתה היא אישה לשני אחים- מלכים לבית חשמונאי.

שלומציון היא אלכסנדרה נולדה בשנת 140 לפנה"ס ונפטרה ב- 67 לפנה"ס.

73 שנות חיים הותירו את המלכה חקוקה בקורות בית חשמונאי.

חמישה בנים היו לו ליוחנן הורקנוס הראשון וכולם שאפו למלוכה. אריסטובולוס היה הראשון למלוכה קצרה וכואבת. ימים בהם נאסרו האחים הטוענים לכתר והאחד (אנטיגונוס) שניסה ועלה לירושלים "בהדר ניצחון" נרצח בפקודת המלך. האישה שאיתו היתה שלומציון אחותו של שמעון בן שטח, אישה רבת פעלים ומעורבת בסידרי השלטון.

שנה אחת שלט אריסטובולוס ביד רמה ונפטר (104 לפנה"ס). האישה שאיתו נותרה אלמנה עד שהביאה לשחרורו של אחיו- ינאי מהכלא "אחרי מות אריסטובולוס התירה שלומציון אישתו, הקרויה אלכסנדרה בפי ההלנים, את אחיו. ושמה למלך את ינאי, הוא אלכסנדרוס" (יוספוס, קדמוניות 14 א', ג') חוק הייבום הותיר את שלומציון בחצר המלוכה כאשר המלך שהיה צעיר ממנה ב- 13 שנים והמבוגר בין האחים לבית הורקנוס.

27 שנים שלט אלכסנדר ינאי המלך ולצידו אלכסנדרה שלומציון. "מלך בשר ודם" קראו משה שמיר. תקיף ומצביא היה המלך, לוחם ומדינאי, נאבק באלילות, כהן גדול, ונדחק בקרב עמו.

בימיו נכבשו ערי החוף ההלניסטיות, עבר הירדן והגלעד. לראשונה בהיסטוריה נשלטה עזה על ידי מלך יהודה. לצד הצלחותיו בשדה הקרב נאבק ינאי במתחים חברתיים בין הפרושים לצדוקים. הפרושים תבעו הפרדה בין מוסד הכהונה למלוכה עד כדי רגימתו באתרוגים.

ינאי בנה את המבצרים החשמונאיים ששלטו על גבולות הארץ- מבצרים הגיבטים עד עתה בנופי הארץ. במותו קנה ינאי את עולמו "מלך צדיק" כינו אותו הפרושים וערכו לו לוייה מפוארת.

טרם מותו הוריש ינאי מלוכה וצוואה לאלכסנדרה: "אל תיתיראי מן הפרושים ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושיין. שמעשיהם מעשה זימרי ומבקשיהם שוכר כפנחס" (סוטה כ"ב).

מלכותה של המלכה ארכה 9 שנים (67-76 לפנה"ס): "האישה הרפה השכילה להחזיק בידיה את השלטון

וזכתה לתהילת מושלת ביראת אלוהים. היא נזהרה מאוד בחוקי מסורת והרחיקה מן השררה את הבועטים במצוות הקדושות... היא היתה אישה שלא היה בה כלום מחולשת (בנות) מינה. היתה תאבת כוח-שלטון והוכיחה במעשיה את כשרונה... גילתה את חוסר התבונה של הגברים" (יוסף בן מתתיהו).

תקופת שלטונה נודעה בשיגשוג כלכלי וברגיעה בטחונת חברתית. בראש הסנהדרין עמד בימיה ר' שמעון בן שטח וזמנם מתואר גם כמתת מן השמים "מעשה בימי שמעון בן שטח בימי שלומציון גשמים יורדים מלילי שבת ללילי שבת עד שנעשו חיטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב" (ספרא בחוקותי פרשה א').

שני בנים היו להם לינאי ולאכסנדרה- אריסטובולוס והורקנוס. הורקנוס זכה לכהונה וחייב "חיים שקטים" הבן הצעיר אריסטובולוס היה "איש פעלים ואמיץ רוח... היתה לו נפש לזהטת" (יוספוס).

עוד בחייה הפקידה שלומציון את המבצרים שבנה ינאי בידי בניה "והמלכה (אלכסנדרה) שלא ידעה מה המעשה שעליה לעשות שיהא עימו משום כבוד, הפקידה בידם (בניה) את השמירה על המבצרים מלבד הורקניה, אלכסנדריון ומכוור שהם היו אוצרות סגולתה (אוצרותיה)" (יוספוס, קדמוניות י"ג, 417).

מותה של שלומציון נתן את האות למלחמת האחים. יוחנן הורקנוס שמונה לכהן גדול על ידי אימו נטל גם את המלוכה ומיד עמד במלחמת דמים מול אחיו אריסטובולוס שהשתלט על המבצרים בסיוע הצבא החשמונאי.

הורקנוס ויתר על תפקידו לזמן קצר אך שב בסיוע חרתת מלך הנבטים וכבש את ירושלים. סטרבאנו, היסטוריון יווני בן המאה הראשונה לספירה, מתאר את תוצאות מלחמת האחים " והוא (פומפיוס- נציב רומא בדמשק) ציוה להרוס את החומות כולן והשמיד עד כמה שהיה בכוחו, את קיני הליסטות ואת החסויים של הטיראנים, כי היו שניים כאלה במעברים המוליכים ליריחו- טרכס וטאורוס וכן גם- אלכסנדריון והורקניון, ומכוור וליזיאס ואלה שלידי פילדלפיה (רבת עמון) וסקיתופוליס שבגליל (בית שאן)".

מלחמת האחים בני אלכסנדר (ינאי) ואלכסנדרה (שלומציון) איפשרה לצבא הרומי להשתלט על ארץ ישראל ולהביא חורבן לבית חשמונאי.

מ- 67 לפנה"ס ועד 67 לספירה נשלטה הארץ בחסות רומא עד שהמיטה חורבן על הבית השני.

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים | בלוח השנה העברי | ירחון המכללה האקדמית לחינוך

טל: 08-9937666

פקס: 08-9945532

שיחת חינוך: 1800-20-10-88

דוא"ל: hemdat@macam.ac.il

אתר: www.hemdata.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך

טל: 02-6794412

נייד: 054-3334080

מייל: meir@makom.info

לימודי ההוראה המובילים בדרום הארץ

נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

המכללה האקדמית "חמדת הדרום"

בבית אקדמי וחינוכי

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

סטודנטיות:
מסלול ק: 0-6 התמחות במדעים התמחות כוללת ביה"ס היסודי (כיתות א'-ז)- מקרא מתמטיקה מדעים תחביב הכינים (כיתות ז'-י) התמחויות: דו חוגי- מקרא וספרות, דו חוגי- מדעים

חינוך מיוחד: (כיתות א'-י) תוכנית ייחודית, שילוב התמחות נוספת- יסודי מתמטיקה או מדעים ומס' ספרות או מקרא

אנגלית: (כיתות ז'-י) תוכנית רב תחומית מיוחדת המאפשרת הוראה במגוון כיתות

סטודנטים:
חינוך מיוחד: (כיתות א'-ב) שילוב תושביע' ביה"ס היסודי: התמחות מתמטיקה ותושביע' התמחות תושביע' וספרות (מלומדים) התמחות מדעים ותושביע' תוכניות ייחודיות: - לבעלי השכלה תיכנית רחבה ובוגרי 10 שנים בשיכבה כולל מעל גיל 18 - כבוגרי ישיבת הסדר

שנה א' חינוך**

אווירה תרנית	יחס אישי	מערך מלגות והלוואות	זמיני לימוד נפרדים לנשים ולגברים
הסעות	מעונות	תיסקיה	מדרשה

*הענקת התואר מותנת באישור המל"ג **בכפוף לתקנון משד"ר הביטחון

ראו-בן

מאת: רחל זמרן

"יבין יודן בשם רבי אחא: ראובן בכור לעיבור, בכור ללידה, בכור לבכורה, בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור לתשובה" (בראשית רבה פ"ב, י"א).

ביום י"ד כסלו, על פי המסורת, נולד ונפטר הבכור שניטלה ממנו בכורתו (ילקוט שמעוני, שמות).

ראובן היה בכור הבנים ליעקב ולא "בני לאה בכור יעקב-ראובן" (בראשית ל"ה, 23).

ראובן שמר על מעמדו גם בירידה למצרים " שמות בני ישראל הבאים מצרימה... בכור יעקב ראובן" (בראשית מ"ו, 8). ראובן מתואר כילד רגיש לייסורי אימו ומביא את הדודאים לעורר את האהבה בין אימו המיוסרת לאביו-יעקב.

ראובן היה המבוגר האחראי בהתנכלות האחים ליוסף. ראובן מציל את יוסף מידי אחיו "וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש... למען הציל אותו מידם... וישוב אל אחיו ויאמר: הילד איננו ואני אנה בא" (בראשית ל"ז). זכות זו לא עמדה לו לשימור מעמדו. מעשה ראובן בבלהה פילגש יעקב גרם לנטילת בכורתו: "ניתנת בכורתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתייחס לבכורה" (דברי הימים א', ה, 1-2).

מקובל היה בעולם העתיק שהמשכב עם פילגש האב היה הכרזה על מילוי תפקיד האב במשפחה. במקרה בלהה נדחה ראובן מן הבכורה. רש"י מלמד זכות על ראובן: "זה" (ראובן) לא מכרה (הבכורה) ליוסף ולא עירער עליו. ולא עוד שלא עירער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור" (בראשית כ"ט, 32).

מחויבותו של ראובן ליוסף באה לביטוי גם בצורך להוריד את בנימין למצרים "את שני בני תמית" אם לא ישוב בנימין מן המסע. על כך יאמרו חז"ל: "אמר יעקב לראובן: בכור שוטה!

וכי בניך הם ולא בני? (רש"י)

צאצאי ראובן ניסו לשקם את מעמדם במרד קורח ועדתו נגד מנהיגותם של משה ואהרן (במדבר ט"ז) אך גם כאן נחל השבט כישלון שלא שוקם עוד.

חז"ל מצאו סימנים גם באבני החושך לאופיו של ראובן. ראובן היה מוטבע על גבי אבן האודם המזוהה עם רובין (סמקן). הקירבה הפונטית מצטרפת לצבע האדום... "על כי האדימו פניו בחטא שבילבל יצועי אביו והודה ולא בוש". "מכת הבכורות" אופיינית לתקופת האבות- העדפת (יוסף) בן האישה האהובה על פני ראובן הבכור, יצחק על פני ישמעאל, יעקב על פני עשו, אפרים (הצעיר) על פני מנשה (הבכור).

ירידתו של ראובן מגדולתו באה לביטוי גם בהתנחלות, הרחק מאחיו בעבר הירדן המזרחי. גם כאן זכה ראובן להוקרה על הצלת יוסף ובנחלתו קמה עיר המקלט הראשונה להצלת נפש הרוצח בשגה: "את בצר במדבר בארץ המישור- לראובני" (דברים ד', 43-41).

בני ראובן זכו בממלכת סיחון, מערוער "אשר על שפת נחל ארנון... וכל ממלכות סיחון מלך האמורי" (יהושע י"ג 23-15). ראובן ומנשה שנידחו ממעמדם בבכורה חוברים יחדיו בעבר הירדן "בני גד ולבני ראובן ולחצי שבט המנשה בן יוסף" (במדבר ל"ב, 33)

נחלתו של ראובן היתה הדרומית ביותר בעבר הירדן

המזרחי והשתרעה מנחל ארנון ועד עמון והגלעד, בין הירדן ועד גדות נהר פרת.

חז"ל ניסו לטהר את ראובן מחטאו "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" אך קורותיו מוכיחים כי- "ישב בדד וידום כי נטל עליו".

המוסלמים מזהים את קיברו של ראובן בנבי רובין המצוי בחוף פלמחים. מבנה קבר שבפיתחו חקוקה הכתובת "בשם אללה הרחמן, הרחום, ציווה לבנות הקבר המבורך הזה, הוד מעלתו הנעלה סייף א-דין תמראז אלמודי אללאשרפי, מושל מחוז עזה, על נביא אללה רובין השלום". המוסלמים נהגו להתכנס בקבר בעונת האסיף לחגיגת נבי רובין- הוא ראובן לשיטתם.

על פי המסורת היהודית נקבר ראובן במערת המכפלה: "וימת ראובן אחרי אשר ציווה לבניו את הדברים האלה. וישמוהו בארון עד העלותם אותו ממצרים ויקברוהו בחברון במערת המכפלה" ("צוואת ראובן").

נבי רובין

בא הגואל

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

מיהושע עד יהושע לא קם כיהושע. "בין המון האנשים...לא מצאתי אף אחד אשר אצלו הגיע כושר ההתרכזות לשם מטרה אחת ויחידה לידי שלמות כזו... זהו סוד הצלחתו" (ד"ר ארתור רופין) דמותו של גואל האדמות ניצבת כאן ושם בנופי הארץ.

יהושע חנקין נולד ביום ט"ז כסלו תרכ"ה (25 בנובמבר 1865) באחוזתו על גדת הדנייפר, בקרבת העיר קרמנצ'וג באוקראינה.

פרעות 1881 הקיצו את היהודים באוקראינה מתרדמת הגלות אל מחוזות החרדה. החשש מן המחר הביא רבים אל חיקה המתעורר של התנועה הציונית, אל התקווה החדשה:

"אם המולדת הרוסית בגדה בנו- נשוב אל מולדתנו הישנה".

בן 17 היה יהושע עת נחתה המשפחה בחופי הארץ והשתקעה ביפו. האב, יהודה לייב, חבר עם אחרים להקמת "ועד חלוצי יסוד המעלה". חבורה שיצאה יחדיו אל אדמות עין הקורא לייסוד המושבה ראשון לציון.

חנקין מרד במוסכמות וסירב לתקנות פקידי הברון. מפאריסי יצאה ההוראה: "אם במשך 24 שעות לא יחתום חנקין על התקנות... ייאלץ לעזוב את המושבה". משפחות חנקין ופיינברג ארזו את מיטלטליהם ועקרו לגדרה.

כאן היו משוחררים ממוסכמות ותקנות הברון. כאן נישאו יהושע ואולגה (בלקינד) ואף רכשו חלקת קרקע. אולגה ויהושע היו קטר שהניע את גאולת אדמות הארץ- משולש של האבה חושנית.

מגדרה יצאו יהושע ואולגה לחפש הזדמנויות. חירבת דורן היתה שממה, אין עץ ואין מים, רק בדואים עניים מרודים משבט סטאריה הילכו בו.

חברת "מנוחה ונחלה" רכשה 6620 דונם וחבורת העולים הבודדים- רכשה 4000 דונם של שממה.

אחד עשר פראנק לדונאם שילמו יהושע וחבריו לבעל הקרקע בוטרס רוק ובט"ו באב תר"ן (1890) בצהלה ושמחה נוסדה רחובות על אדמות דורן.

ברגל וברכב נהרו המונים מיפו, ראשל"צ וגדרה אל השממה לטקס הייסוד: "אתם רואים את המקום הזה, שועלים מהלכים בו והוא כולו מדבר שממה, אבל עוד תיזכו לראות זקנים וזקנות וילדים וילדות משחקים ברחובות הישוב שיקום במקום הזה".

רכישת אדמות דורן הפיחה רוח במפרשי חנקין. בעידודה של אולגה רעייתו, יצא לאתגר הבא- גאולת אדמות חצ'ירה (1891) המשתרעות על כ- 30,000 דונם. ליבו של חנקין פעם מהתרגשות למראה המרחבים שבין ואדי חוארית (עמק חפר) לקיסריה. מרחבים של אדמת ה"קדחת הירוקה" שהפילה חללים רבים. לא איש כחנקין ייכנע לפגעי הטבע. צירף אגודה לאגודה ו- 30,000 דונם נרכשו על ידי- אגודת וילנה, אגודת קובנה, אגודת ריגה וגם יחידים שמצאו עניין באדמות.

כאן הוקמה חדרה וכאן קבע חנקין את ביתו. חנקין אהב את חדרה אהבה עזה. על שם רעייתו נקראת כיום השכונה גבעת אולגה.

פועלו של חנקין עולה בנופי הארץ. ב- 1909 רכש את האדמות שעליהן הוקמה מרחביה. ב- 1920 רכש כ- 50,000 בסיוע קק"ל בעמק יזרעאל. על אדמות אלו קמו- נהלל, כפר יחזקאל, תל יוסף ועין חרוד.

זמן קצר נאלץ יהושע לנטוש את אהבתו עת הוגלה ב- 1915 על ידי השליט העותומאני לתורכיה. עם תום מלחמת העולם הראשונה שב במרץ רב אל גאולת האדמות.

אדמות עמק חפר ועסלוג' בנגב סגרו מעגל של גאולת אדמות בהיקף של כ- 600,000 דונם שהיו פרי פועלו.

במילים אלו סיכם חנקין את פועלו המבורך "לפני 60 שנה נתגלה לי ייעודי בחיים מטעם ההשגחה העליונה- גאולת הארץ לעמנו הכמה לה. מאז דבקתי בייעודי זה ובכל רמ"ח אברי חתרתי לקראת הגשמתו בעודי בחיים".

גואל האדמות

בעודנו צעיר לימים בחר לו את גורלו

ויצר לו את המערכה שלו-

לגאול מחדש את נחלתו של עם ישראל

העלם עז הרוח הטיל על עצמו

את העבודה הזאת והגיע בה

לדרגה שאין למעלה הימנה.

הוא הזיר את עצמו מכל עניין אחר בחיים:

אינו יודע לא בטלה, ולא שעשועים

ולא מנוחה. ימיו ולילותיו, מחשבותיו

ומעשיו- קודש הם למלאכה אחת,

והיא- גאולת נחלת אבות.

במלאכת הגאולה, גילה יהושע חנקין

תכונת-אמת של גיבור-עם,עד-כי אורח-

חייו ופרשת מפעליו נראים לפרקים

גם לנו, לבני דורו, כאגדה.

מהבנים היחידים לעם, רבי העלילה

וכבירי המעוף, אחד המופלאים שבדור-

שאין אנו יכולים לתאר לעצמנו

את התהוות מפעלנו בלעדיהם-

הוא יהושע חנקין.

(מדברי ברל כצנלסון)

יהושע חנקין

